

Första boken om Rydbergs mytepos

Ola Östin

*Myteposet : en studie i Viktor Rydbergs mytologiska
forskningar under 1880-talet.*

Books-on-demand, 2005 (booksondemand.e-butik.se)

Hösten 1879 lade den norske språkforskaren Sophus Bugge fram en uppseendeväckande idé: de nordiska guda- och hjältesagorna skulle till stor del skulle bestå av antikt och kristet material, importerat via de brittiska öarna under vikingatiden. Nästan samtidigt presenterade hans landsman A. Chr. Bang ett arbete i samma riktning. Bang hävdade att den mest kända av alla eddans dikter, Völuspá (völvans spådom), skulle ha inspirerats av de sibyllinska oraklerna – grekiska profetior från kristendomens första tid – och att den i grund och botten hade kristen tendens. Som bevis anfördes motivmässiga och strukturella likheter mellan de två verken. För att förklara sambandet antog Bang att åtminstone några av oraklerna funnits tillgängliga i irländska kloster.

De nya teorierna tycktes hota en viktig del av det nordiska kulturarvet och upprörde många – bland annat Viktor Rydberg, som beslutade sig för att vederlägga Bang. Antagligen var han, med sin breda kunskap om fornnordisk, antik och medeltida litteratur och sin kärlek till Völuspá, precis rätt man för ändamålet. Resultatet blev i alla fall en – för att citera Ursula Dronke - ”underbart intelligent uppsats” som fullständigt smulade sönder Bangs tes, både beträffande de påstådda likheterna och beträffande völvaskaldens möjlighet att komma i kontakt med några sibylliner på Irland (*Sibyllinerna och Völuspå*, 1881). Kanske hade det varit bäst om historien slutat där. Istället går Rydberg djupare in i den nordiska mytologin och fångas snart av teorier långt djärvare än både

Bangs och Bugges. Han tror sig ha upptäckt spåren av "germanernas mytiska epos", en väldig sammanhängande berättelse om världens historia från skapelse till Ragnarök, en berättelse av vilka de bevarade myterna bara är spillror. Han försöker rekonstruera detta epos och formulera det litterärt, tre gånger innan han är nöjd med resultatet. Han försöker bevisa dess riktighet med fjortonhundra sidor vetenskaplig text, i stort sett oläslig (*Undersökningar i germanisk mythologi* I-II, 1886-1890). Arbetet tar nästan tio år av hans liv. Samtida bedömare förkastar det som vetenskapligt värdelöst – en uppfattning som i stort sett blivit bestående – och uppfattar eposet som en produkt av Rydbergs fantasi. Hans biograf Karl Warburg ser hela historien som ett tragiskt slöseri med tid och begåvning, och jämför mellan raderne med Olof Rudbecks berömda tokprojekt *Atlantica* (som försökte visa att Sverige var den mänskliga kulturens vagga).

De mytologiska forskningarna är Rydbergs största misslyckande och det minst utforskade av alla hans verksamhetsfält. 1969 försvarade visserligen Ola Östin en licentiatavhandling i ämnet, men den trycktes inte och förblev lika okänd som svåråtkomlig. Nu har emellertid författaren, efter ett mellanliggande yrkesliv som lärare, fått tid att återvända till ämnet, och resultatet har blivit en "bearbetad och något utvidgad" version av avhandlingen, utgiven på ett print-on-demand-förlag under titeln *Myteposet : en studie i Viktor Rydbergs mytologiska forskningar under 1880-talet*.

Avhandlingen gjordes inom ämnet litteraturvetenskap, och Östin undviker att ge sig djupare in på de komplicerade myt- och religionsvetenskapliga aspekterna av Rydbergs arbete (utom beträffande just Sibyllinuppsatsen, som får en utförlig och allsidig behandling). Istället koncentrerar han sig på en noggrann och väldokumenterad beskrivning av mytarbetets *yttre* gång, alltifrån Bangs och Bugges föredrag hösten 1879 till sista häftet av *Undersökningarna* mer än ett

decennium senare. Östins hantering av det otryckta källmaterialet är imponerande; han verkar ha läst vartenda brev som skrevs av eller till, eller handlade om, Viktor och Susen Rydberg under dessa år. Lika ambitiös är hans genomgång av samtida reaktioner på Rydbergs mytologiska arbeten, både i dagspressen och på mer vetenskapliga arenor. Hans bok får härigenom karaktären av ett referensverk, en viktig utgångspunkt för den fortsatta forskningen om Rydbergs epos. Samtidigt blir den, så att säga i förbifarten, ett värdefullt bidrag till bilden av Rydbergs liv (eller, som hustrun en gång suckade, brist på liv) under mytens åttital.

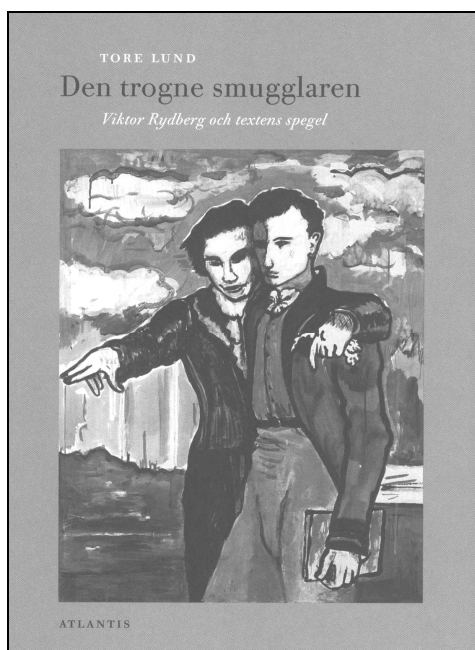
Östin har också jämfört de olika litterära gestaltningarna av eposet och menar att den sista (*Fädernas gudasaga* från 1887) också är den konstnärligt bästa. Vilket man kanske kan hålla med om; men det är lite synd att jämförelsen i första hand görs med den hårt komprimerade *Segersvärdet* från 1884 än med den första, fylligare och klart charmigare versionen från 1882, "*Sagan om svärdet*" (som ännu inte hade upptäckts när Östin skrev sin avhandling).

Slutligen tar Östin upp frågan om Rydbergs episka rekonstruktion skall ses som en produkt av hans poetiska fantasi. Påståendet formulerades redan av språkforskaren Adolf Noréén, och har senare upprepats av Örjan Lindberger, som menar att Rydberg flydde in i mytologin på grund av en "lyrisk kris". Östins resultat går i samma riktning. Han menar att mytarbetet visserligen till en början höll sig inom vetenskapens ramar, men att det redan efter något år passerade gränsen mot skapande diktning. Han pekar också på sambandet mellan Rydbergs mytepos och hans ungefär samtidiga teologiska arbete *Till läran om de yttersta tingen* (1879). I båda fallen är det ett likartat "världs-drama" som skisseras; och i båda fallen tycks den berättelse som Rydberg tecknar till stora delar vara hans egen, även om han själv är övertygad om att han bara rekonstruerar vad andra skapat.

Sammanfattningsvis ges alltså Lindberger rätt i tesen att mytarbetet för Rydberg djupast sett var en ersättning för diktande. "Sett ur det perspektivet är det av sekundärt intresse om Rydbergs epostanke är vetenskapligt hållbar eller inte, vilketdera så är hans mytepos resultatet av omfattande lärdom, stark fantasikraft och stor konstnärlig skaparförmåga".

Östins arbete står däremot helt och hållet på den fasta marken. Detaljerat, omsorgsfullt, pålitligt och försiktigt. Och en ovärderlig grund för den som vill gå vidare och göra ett mer spekulativt angrepp på ämnet.

TORE LUND

Bilden hör till uppsatsen på nästa sida.